

Képzés és Gyakorlat

Training & Practice

20. évfolyam, 2022/1-2. szám

Képzés és Gyakorlat

A Magyar Agrár- és Élettudományi Egyetem Kaposvári Campus Neveléstudományi Intézetének
és a Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Karának
neveléstudományi folyóirata

20. évfolyam 2022/1–2. szám

Szerkesztőbizottság

Kissné Zsámboki Réka főszerkesztő

Szerkesztők:

Pásztor Enikő, Molnár Csilla

Kloiber Alexandra, Frang Gizella, Patyi Gábor,

Kitzinger Arianna angol nyelvi lektor

Szerkesztőbizottsági tagok:

Podráczky Judit, Varga László, Belovári Anita,

Kövérné Nagyházi Bernadette, Szombathelyiné Nyitrai Ágnes, Sántha Kálmán

Nemzetközi Tanácsadó Testület

Ambrusné Kéri Katalin, Pécsi Tudományegyetem Bölcsészettudományi Kar, Pécs, HU

Andrea M. Noel, State University of New York at New Paltz, USA

Bábosik István, Kodolányi János Főiskola, Székesfehérvár, HU

Horák Rita, Újvidéki Egyetem, Magyar Tannyelvű Tanítóképző Kar, Szabadka (Szerbia),

Tünde Szécsi, Florida Gulf Coast University, College of Education, Fort Myers, Florida, USA

Jaroslaw Charchula, Jesuit University Ignatianum In Krakow, Faculty of Pedagogy Krakow, PO

Suzy Rosemond, KinderCare Learning Center, Stoneham, USA

Krzysztof Biel, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Jolanta Karbowniczek, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Maria Franciszka Szymańska, Jesuit University Ignatianum in Krakow, Faculty of Education, Krakow, PO

Abdülkadir Kabadayı, Necmettin Erbakan University, A.K. Faculty of Education, Konya, TR

Szerkesztőség

Kissné Zsámboki Réka főszerkesztő

Soproni Egyetem Benedek Elek Pedagógiai Kar

Képzés és Gyakorlat Szerkesztősége

E-mail: kissne.zsamboki.reka@uni-sopron.hu

9400, Sopron, Ferenczy János u. 5.

Telefon: +36-99-518-930

Web: <http://trainingandpractice.hu>

Web-mester: Horváth Csaba

Felelős kiadó: Varga László dékán

A közlési feltételeket

a <http://trainingandpractice.hu> honlapon olvashatják szerzőink

Képzés és Gyakorlat

Training and Practice

20. évfolyam, 2022/1-2. szám

Volume 20, 2022 Issue 1-2.

TARTALOM

Table of Contents

TANULMÁNYOK

DINNYÉS KATALIN JULIANNA – PUSZTAFALVI HENRIETTE: <i>Digitális oktatás (hiánya) az egészségnevelésben – összehasonlító elemzés</i>	5
EMRI ZSUZSA – ANTAL KÁROLY: <i>Az elektorenkefalográfia alkalmazása az oktatásban</i>	14
IZSÁK HAJNALKA: <i>Javítóintézeti nevelők metaforákban tükröződő intézményképe</i>	28
SZONTAGH PÁL: <i>Hivatás- és pályamotiváció a Kárpát-medencei óvodapedagógus- és tanítójelöltek körében</i>	41

KÉPZÉS ÉS GYAKORLAT

CSÁKINÉ DOBOS LAURA: <i>Környezettudatosságra nevelés a múzeumokban</i>	50
GERLANG VIVIEN: <i>Fogalmi térképekkel és gondolattérképekkel támogatott földrajztanulás</i>	59
GŐSI ZSUZSANNA – KASSAY LILI: <i>Az online oktatás nehézségei a sportszervező képzésen</i>	71
HORVÁTH KATALIN: <i>Teaching Creative Musical Skills: Different Ways of Development in Instrumental Music Education</i>	80

KISZL PÉTER:
Pénzügyi kultúra a könyvtár- és információtudományi képzésben..... 98

MILU ILDIKÓ – BALOGH BENCE – NAGY DÁVID – KOCSIS ZSÓFIA:
*A kreatív tanulás és tanítás szolgálatában Gamifikációs értékelés
a saját fejlesztésű MotivApp applikációval* 110

RECENZIO

VÓDLI ZSOLT ISTVÁN:
A II. világháborút bemutató múzeumok a békére nevelésért 122

RECENZIO

DOI: 10.17165/TP.2022.1-2.11

A II. VILÁGHÁBORÚT BEMUTATÓ MÚZEUMOK A BÉKÉRE NEVELÉSÉRT

Stephan Jaeger: *The Second World War in the Twenty-First-Century Museum: From Narrative, Memory, and Experience to Experientiality. Media and Cultural Memory.* Berlin: De Gruyter, Medien und kulturelle Erinnerung Series, 2022. (354 o.) ISBN 978-3-11-077770-3

Egy 2019-es magyarországi múzeumandragógiai konferencián az előadók többsége jelezte azt a paradigmaváltást, ami az elmúlt 15-20 évben a múzeumi kultúrák közvetítésében végbement. Ennek lényege röviden összefoglalva az, hogy a korábbi, szakértői ismeretközlésen nyugvó kiállításszervezési módot felváltja egy, korunk igényeire sokkal jobban reagáló szemlélet, ami Szabó József akkor elhangzott megállapítása szerint nem más, mint egy olyan bemutatási forma, amely „együttműködésre készítette a látogatókat olyan aktivitást vált ki, aminek során a közönség számára igényként fogalmazódik meg az új tudás megszerzése.” Több, akkori előadó mutatott be példákat, jó gyakorlatokat arra vonatkozóan, hogy miként lehet saját tapasztalatokra és élményekre alapozva, (inter)aktív módon ismerkedni a világgal múzeumi keretek között. Lévén a múzeumok nagy múltra visszatekintő közgyűjtemények, a történelem megismerését is jelentős mértékben szolgálják. Tóth G. Péter egy, a veszprémi Lackó Dezső Múzeum honlapján közzétett írásában arra a kérdésre keresett választ, hogy az eredeti kontextusból kiszakított, tárlókban elhelyezett tárgyak emlékezetének helyeként funkcionáló múzeum hogyan tud valódi *emlékezeti helyé* válni, miként költözhet szellem a tárgyba, a képbe, magába a helybe. Ez a kérdés nem csupán elméleti, és nem csak az emlékezetkutatás vonatkozásában fontos, hanem kiemelkedő a múzeumpedagógiai, múzeumandragógiai jelentősége is. A gyermekek, a fiatal generáció tagjai

szempontjából nagyon fontos, hogy miként találkoznak először a múzeummal, a történelem ott őrzött és tematikusan, koncepciózus módon elrendezett „lenyomatával”, hiszen ez meghatározza majd későbbi, felnőtt éveikben is az intézménytípussal kapcsolatos szemléletüket, sőt, részben a múlthoz, és más emberekhez, más népekhez való hozzáállásukat.

Stephan Jaeger itt bemutatásra kerülő új könyve a – történelmi emlékezetéről szóló jelenkori diskurzusok egyik fókuszpontjában álló – II. világháborút megjelenítő, 21. századi múzeumokat vizsgálja. Műve világszerte nagy érdeklődést váltott ki az elmúlt hetekben, és év eleji megjelenése után kevesel már több fontos nemzetközi folyóiratban is ismertették. A szerző a kanadai Manitoba Egyetemen tanít, a német és szláv tanulmányok tanszékének professzora. Kutatói érdeklődése széleskörű: a múzeumi narratíva és az élményalapú kiállítások; az irodalom és a történelem közötti kapcsolatok; a költészet és a történetírás elbeszéléstechnikája; a háború és a holokauszt reprezentációja a főbb, általa vizsgált területek. Számos publikációja jelent már meg világszerte az erőszak emlékezetéről és annak múzeumokban történő megjelenítéséről. Ez az új kötete nem véletlenül került mindenütt a figyelem középpontjába, a szerző célja ugyanis az volt, hogy megmutassa, napjainkban hogyan tudják segíteni a múzeumok a látogatókat abban, hogy a kulturális sokféleségből kiindulva, saját ta-

pasztalataikon keresztül, élményszerűen érthessék meg a múltat, gondolkodjanak el a történelem, konkrétan a II. világháború eseményein, jelenségein. Miként maga a szerző megfogalmazza: ahogyan az idő telik, ez a kérdés egyre sürgetőbb és fontosabb lesz, hiszen a II. világháborút illetően rövid időn belül átlépünk a „szemtanúk nélküli” korszakba, vagyis hamarosan nem lesz már arra lehetőségünk, hogy a háborús borzalmak átélőtől személyesen gyűjthessünk adatokat, vagy arra, hogy velük, az ő segítségükkel és narratíváikból ismerhessük meg az egykori történéseket.

A könyv hat ország, Belgium, Kanada, Németország, Lengyelország, az Egyesült Királyság és az Amerikai Egyesült Államok 12 állandó kiállításának az elemzését nyújtja. Jaeger vállalkozása egyrészt széleskörű, másrészt eléggé specifikus. A második világháború reprezentációjára fókuszál – még ott is, ahol az intézmények kiállításai sokkal nagyobb időkeretet, tágabb tematikát fognak át –, és csakis olyan kiállításokról ír, amiket 2000 után nyitottak meg. Jellemző még a kötetre, hogy elsősorban a II. világháború európai emlékezetével foglalkozik, és Észak-Amerikára csak, mint ellenpontra utal.

Ami Jaeger itt bemutatott tanulmánykötetét megkülönbözteti más, hasonló témájú munkáktól, az az a közelítési mód, ahogyan leírja a múzeumlátogatók szempontjából azt, hogy miként kötődjenek vagy távolodjanak el a múzeumi anyagban megjelenítettektől az élményszerű megtapasztalás segítségével, rávilágítva ezzel a narratíva és a befogadás bonyolult kölcsönhatásaira. A szerző szavait idézve, az elemzése lehetőséget teremtenek arra, hogy „...előkészítsük annak vizsgálatát, hogy hogyan hat érzelmileg egy-egy kiállítás a látogatóra; hogyan hozza létre a közelséget vagy távolságot a történeti tárgyak esetében; hogyan egyensúlyoz vagy homályosítja el a múlt történetének a megértését a jelen kulturális emlékezetével; hogyan kelti életre (...) a narratív struktúrákat; és miként veszi számításba a múlt reprezentációjának módszereit”.

Jaeger a kötetben idézi az osztrák kutatót, Monika Fludernik *Towards a ‚Natural’ Narratology* (Egy „természetes” narratológia felé) című, 1996-ban Londonban kiadott művében írt gondolatait a narratíváról, ami a szerzőnő szerint „közvetített tapasztaltság”, Földes Györgyi fordításában „a való életre vonatkozó tapasztalatok kvázi-mimetikus felidézése”. Ez a múzeumi kiállításokon nem mást jelent, mint a történelmi események valós, személyesen átélt megtapasztalásához hasonló élmények kiváltását a szemlélőből, az emberi tapasztalatok felidézését. A múzeumi látogató maga eszerint nagyon fontos szereplője és egyben mediátora is a múlt megértésének: a történelem valamely időszakának múzeumban felidézett világa nem passzív befogadásra készíti, hanem nagyon is aktív, saját tapasztalatokon, élményeken alapuló történet-megismerésre ösztönzi. Ennek elsődleges szintje az, amikor a múzeum valamilyen modell vagy szimuláció segítségével közelebb viszi a látogatót a történeti esemény átéléséhez. Maga a múzeum és a kiállítás architektúrája, multimédiás tartalmi és narratív struktúrája is fontos az információk átadása, a széleskörűen vett edukáció szempontjából. A többrétegű múzeumi tér megtapasztalása valamennyi látogató számára, de különösen is a netgeneráció gyakran egyszerre több dologgal is foglalkozó tagjainak kínál izgalmas lehetőségeket. Ráadásul lehet ennél még többet, még mélyebben is elérni, ha a kiállítás úgy épül fel, hogy a múzeumlátogató maga is bevonódik a múlt tudatos (újra)értelmezésébe, és így a tapasztalás másodlagos, reflektív, sokkal kifinomultabb módját élheti át, amit már a nagy hatású amerikai reformpedagógus, John Dewey is leírt általában, a tanulással kapcsolatosan, az 1904-ben publikált *The Relation of Theory to Practice in Education* című cikkében.

Egyértelmű, hogy a múzeumok kognitív, etikai, érzelmi és esztétikai értelemben is képesek jelentősen hatni a látogatóikra. Ez a II. világháborús múzeumi tematika esetében magában foglalja például az olyan események reprezentációját, mint a holokauszt vagy a légi csaták. A kötet a 12 kiválasztott

múzeum bemutatásával változatos és korszerű módszereket kínál a kiállítások értelmezéséhez, az egyéni és közösségi történeti tapasztalatok jobb megértéséhez hozzájáruló bemutatók megtervezéséhez és kivitelezéséhez. Jaeger könyvét elolvasva olyan benyomásunk lehet, mintha egy intenzív múzeumi élmény megtapasztalásának a részesei volnánk mi magunk is. Még ha nem is értünk egyet minden megállapításával, világos képünk lesz arról, hogy hogyan *lehet* és hogyan *kellene* végigsétálni egy múzeumon, ráadásul ez a könyv a kiállítások tudományos elemzéséhez is kiváló eszközöket és jól kimunkált módszertant kínál. A kötet indirekt módon azt is egyértelművé teszi, hogy a múzeumi kiállítások anyagának a fiatal generációk nevelése szempontjából óriási a jelentősége, hiszen az új, interaktív és látványos módszerek segítségével kialakítható és fejleszthető a transznacionális emlékezet, az empátia, az együttműködés, és ösztönözhető a kritikus gondolkodás.

A múzeumok tapasztalatokon nyugvó, élményközpontú lehetőségeinek könyve bevezetésben tárgyalt számbavétele után Jaeger az ott bemutatott példák szempontjából csoportokra osztva mutatja be az egyes múzeumokat. Három kiállítóhelyről írt úgy, hogy azok falai között korlátozott élményszerzésre van csak lehetőségük a látogatóknak: ezek a *Canadian War Museum* Ottawában, a *Warsow Rising Museum* Varsóban, és a londoni *Imperial War Museum*. Ezeken a helyszíneken a múzeumlátogatóknak igen kevésbé nyílik lehetőségük arra, hogy nemzeti történelmük, illetve a II. világháború vonatkozásában saját értelmezést, egyéni, aktív közelítést alakíthassanak ki, mert egy olyan erős és nem megkérdőjelezhető narratívát visz végig a kiállítás, ami ezt egyszerűen nem teszi lehetővé. Ehhez a múzeumi koncepcióhoz képest, mely passzív befogadást vár a látogatótól, Jaeger szerint az elsődleges szinten történő tapasztalatszerzés alkalmazásával a nézők esélyt kapnak arra, hogy egy kiállítás üzenetét sokkal jobban megértsék, és ezáltal képesek legyenek jobban átérezni a múlt eseményeit. Az ilyen koncepcióval

berendezett múzeumokra példa ebben a kötetben a New Orleansban lévő *National WWII Museum*, a krakkói *Oskar Schindler's Enamel Factory* és az 1944–45 fordulóján hatalmas emberáldozattal járó csata belgiumi helyszínén, Bastogne-ban felállított *War Museum*. Mindegyik, itt említett kiállításra jellemző a többféle módon megjelenített élményközpontúság, más megoldások mellett például szimulálják a történelmi eseményeket. Oskar Schindler krakkói zománcedénygyárában a látogatóknak szinte időutazásban lehet részük: színházi díszleteken és szakaszokra bontott tereken mennek át, és szemlélőként nekik maguknak kell megteremtíteniük a kapcsolatot a múzeum által bemutatott világ és saját világuk között.

Jaeger kötetében a másodlagos, reflektív tapasztalatot bemutató múzeumi példáról olvashatunk még: ez a kiállítási konstrukció lehetőséget nyújt a látogatóknak arra, hogy interpretálják és megértsék a kiállítások összefonódott szintjeit, a saját megfigyeléseikkel együtt értelmezve a látott és hallott információkat. Mindez nem kínálja az iménti modellnél említett olyan szimulációt, amivel a történelem újra megtapasztalható lenne a múzeumi látogatás során. A látogatókat itt inkább arra ösztönzik, hogy maguk pótolják az emberek hiányát, például a következő múzeumokban: a drezdai *Bundeswehr Museum of Military History*, a Manchesterben található *Imperial War Museum North*, vagy a berlini *Topography of Terror* nevű múzeum kiállításain. Ezeknek a háborús múzeumoknak a kiállításai többnyire fotókon és tárgyakon alapulnak, és nem rekonstruálják az eseményeket, és – ami még fontosabb – megengedik a különböző nézőpontok többszintű, árnyalt interpretációját. A fenti múzeumi megoldások bemutatását követően, Jaeger a transznacionális múzeumokról írt. Ezek – a Berlin-Karlshorstban lévő *German-Russian Museum*, a Gdańskban található *Museum of the Second World War* és a brüsszeli *House of European History* – a kollektív tapasztalatokra és élményekre fókuszálnak, és szakítva a domináns nemzetállami perspektívával, nem egy nemzeti szempontú bemutatást adnak. Ezekben több helyszínen is valamennyi,

a fentiekben bemutatott módszertannal, kiállítási koncepcióval, azok kombinálásával dolgoznak, így az élmény- és tapasztalatközpontú formák több változata is megfigyelhető. Az egyik legérdekesebb példa a sokoldalú közelítésre a Német-Orosz Múzeum, ahol a jól felépített, párhuzamos egyidejűség a német és orosz történelem és emlékezet között egyszerre képes végigkísérni a látogatót, erősítve a szinkron látásmódot, rávilágítva a nézőpontok különbözőségére.

Az emlékezet-kutatás – mely az utóbbi időben számos tudományterület képviselőinek az érdeklődését kiváltotta – a nevelés- és oktatásügy szempontjából amiatt érdekes, hogy közvetett vagy közvetlen módon különbséget tehesünk a (történelmi) emlékezet és a történelem között. Viñao Frago jó egy évtizeddel ezelőtt, 2010-ben írt egyik tanulmánya szerint evidens és nem meglepő, hogy a kulturális örökség/történelmi emlékezet (mely az egyének szintjén túl, különböző kisebb vagy nagyobb csoportok, közösségek, egy egész állam vagy nemzet számára jelentőséggel bír) tartalmában, konstrukciójában koronként változik, a történelem értelmezése és az emlékezet is erősen a politika és a társadalom befolyása alatt áll. A múzeumok akkor válhatnak valóban a bevezetésben említett *emlékezeti helyé*, ha a bennük szervezett kiállítások a társadalmi diskurzus részeként

tudnak működni. Ez pedig nem képzelhető el másként, mint úgy, ha a kiállított tárgyak, fotók, installációk, szimulált helyzetek, hang- és mozgókép-felvételek interakcióba lépnek a látogatóval, a kiállítást befogadó és értelmező diákkal vagy felnőttel. Akárcsak az iskolában, múzeumi keretek között is csak akkor lehet igazán eredményes az ismeretszerzés, kelthető fel a tanulás iránti vágy, ha felkelthető a diákok érdeklődése, ösztönözhető az aktivitásuk. Csak az élményeket, saját tapasztalatot nyújtó, önálló gondolkodásra és vélemény-kialakításra, kritikai gondolkodásra készítő múzeum (és iskola) járulhat hozzá igazán eredményesen – a múlt megismerésén túl – mások nézőpontjának, személyes sorsának az árnyaltabb megismeréséhez, ami fontos lépést jelenthet egymás elfogadásához, végső soron az OECD által kifejtett, a PISA-mérésekben már fontos szerepet játszó globális kompetenciák kialakításához, az ENSZ által a fenntarthatósághoz kitűzött Fejlődési Célok közül a béke és az igazságosság megteremtéséhez. Mindehhez, a békére neveléshez, kiváló segítség lehet Stephan Jaeger itt bemutatott könyve, még így is – vagy talán éppen amiatt – hogy az emberiség egész eddigi történelmének mindmáig legszörnyűbb hat évét, a II. világháborút bemutató múzeumokról íródott.

VÓDLI ZSOLT ISTVÁN¹

¹ a Soproni SZC Fáy András Két Tanítási Nyelvű Közgazdasági Technikum tanára; email: vodli.zsolt@gmail.com